

ارزیابی و تحلیل میزان تحقق پذیری حکمرانی خوب شهری در شهر خرم‌آباد

مسعود صفایی پور

دانشیار گروه جغرافیای و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه شهید چمران اهواز

Safae_p@scu.ac.ir

09166225830

سعید امانپور

دانشیار گروه جغرافیای و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه شهید چمران اهواز

amanpour@scu.ac.ir

09161149322

زهرا نادری چگنی

دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری دانشگاه شهید چمران اهواز

Zahranaderi220@yahoo.com

۰۹۱۶۷۱۰۱۰۸۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۶/۹

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۴/۳

چکیده

شهرها برای مدیریت و اداره خود راهی بجز زمینه‌سازی برای توسعه دموکراسی نیافته‌اند و در این راه به شکل تازه‌ای از حاکمیت دست یافته‌اند که به نام حکمروایی نامیده می‌شود که منشاء شهری دارد. هدف از انجام این پژوهش، تحلیل و بررسی میزان تحقق پذیری حکمروایی خوب شهری در مدیریت شهری شهر خرم‌آباد از طریق بررسی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری است. روش پژوهش توصیفی - تحلیلی و گردآوری داده‌ها با کمک ابزار پرسشنامه صورت گرفته است و با استفاده از نرم‌افزارهای آماری Exel و Spss و با استفاده از آزمون آماری T- test به تجزیه و تحلیل آن‌ها پرداخته شده است. جامعه آماری این پژوهش کل شهروندان ساکن شهر خرم‌آباد که با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه تعیین که برابر با ۳۸۵ نفر تعیین گردیده است. نتایج به دست آمده در این پژوهش حاکی از آن است که چهار شاخص مشارکت با میانگین (۲/۰۳۵۰)، شفافیت (۱/۸۱۹۴)، حاکمیت قانون (۱/۹۶۰۳) و پاسخگویی با میانگین (۱/۹۴۹۳) ارزیابی شده‌اند که این نتایج نشان دهنده این واقعیت هستند که حکمرانی خوب شهری در وضعیت مطلوبی در سطح شهر خرم‌آباد قرار ندارد. واژگان کلیدی: حکمرانی خوب شهری، مدی‌ری، مشارکت، پاسخگویی، شفافیت، حاکمیت قانون

مقدمه

جهان امروز با چالش‌هایی مواجه است که ناشی از دگرگونی‌های حاصل از پیشرفت علم و صنعت و طرح نیازهای جدید سازمانی و اجتماعی است. در جهان متحول امروز، دولت‌ها به تنهایی قادر به پاسخگویی به نیازهای جدید نخواهند بود. این مهم نیازمند الگوهای جدیدی است که بتوان از همه ظرفیت‌های جامعه در بخش‌های دولتی، خصوصی و مدنی استفاده نمود، تا تولید و ارائه خدمات عمومی را حداکثر ساخت. (رفیعیان و همکاران، ۱۳۹۰: ۹۱). در سیستم مدیریت شهری نوین برای رفع این مشکلات و چالش‌های در زندگی شهری، الگوهای متعددی ارائه شده است. یکی از این الگوها که مدل غالب در مدیریت شهری محسوب می‌شود، الگوی حکمرانی شهری است (زیاری و همکاران، ۱۳۹۰: ۷۰). حکمرانی موضوعی است که بر نحوه تعامل دولت‌ها و سایر سازمان‌های اجتماعی با یکدیگر، نحوه ارتباط با شهروندان و نحوه اتخاذ تصمیمات در جهانی پیچیده تمرکز داشته و فرایندی است که از طریق جوامع و سازمان‌ها تصمیمات خود را اتخاذ و بواسطه آن، مشخص می‌کنند که چه کسانی در این فرایند درگیر و چگونه وظیفه خود را به انجام برسانند (نوبری و همکاران، ۱۳۸۹: ۶). محیط شهری پیچیده پویا و متنوع، مستلزم ظرفیت بالای مدیریت است که حکمرانی خوب شهری قابلیت فراهم کردن آن را دارد (صالحی، ۱۳۹۲: ۴۷). ساختار مدیریتی یک شهر نمودی است از وضعیت کل حاکمیت کشور، وجود اختلاط در نحوه مدیریت و همچنین در نظر نگرفتن سایر گروه‌های تاثیر گذار بر شهر موجب می‌شود سیستم، مدیریتی مناسب و تاثیر گذار نداشته باشد. بخش‌های مختلف یک ساختار نیازمند این هستند که رابطه ای متقابل با همدیگر داشته باشند. عدم این ارتباط موجب می‌شود که توافق روشنی درباره مسئولیت‌ها صورت نگیرد. به منظور رفع این وضعیت همه ی بخش‌ها باید توافق روشنی برای انتخاب مسیر و همچنین پذیرفتن مسئولیت را عهده دار شوند (Dekker and kempen, 2002, 114). شهرداری‌های کشور به علت تعریف نشدن مناسب نقش خود در ساختار، چالش‌های فراوانی را پیش رو دارند. عدم همکاری مناسب شهرداری‌ها با بخش خصوصی و جامعه مدنی که دو عنصر اساسی در تحقق حکمرانی خوب هستند باعث گردیده که شهرداری‌ها از لحاظ مدیریتی موفق عمل نکرده باشند این مشکل در اکثر شهرهای کشور و از جمله خرم‌آباد وجود دارد. مشکل دیگر مدیریتی در شهری خرم‌آباد و به احتمال فراوان دیگر شهرهای کشور کوتاه بودن عمر مدیریت مدیران شهری است که اجازه عملی کردن

ایده‌های خود را به آن‌ها نمی‌دهد. با توجه به وجود این مشکلات در سیستم مدیریتی شهر، حال این پژوهش به تحلیل و بررسی این مهم در شهر خرم‌آباد پرداخته است.

هدف پژوهش

در زمینه حکمرانی خوب، خصوصا حکمرانی خوب شهری تحقیقاتی زیادی در سطح جهان به خصوص در کشورهای توسعه یافته صورت گرفته است، اما در ایران به این موضوع به صورت شایسته توجه نشده است. و بیشتر بررسی‌ها در زمینه ترجمه‌ی متون مختلف صورت گرفته است، که به مبانی نظری حکمرانی خوب پرداخته شده است. با توجه به مشکلات مدیریتی در شهرهای ایران و خرم‌آباد به عنوان محدوده مورد مطالعه در این پژوهش ضمن توجه به مبانی نظری حکمرانی خوب شهری سعی شده است که به بررسی تحقق پذیری حکمرانی خوب شهری در شهر خرم‌آباد پرداخته شود.

سوالات پژوهش

سوال اصلی:

۱. آیا عملکرد شهرداری شهر خرم‌آباد در چهارچوب حکمرانی خوب شهری در سطح مناسبی قرار دارد؟

سوالات فرعی

۱. آیا مشارکت و همکاری بین شهروندان و شهرداری در سطح مطلوبی قرار دارد؟
۲. آیا پاسخگویی مدیران شهری در سطح مناسبی قرار دارد؟
۳. آیا میزان حاکمیت قانون شهرداری خرم‌آباد در سطح مناسبی قرار دارد؟
۴. آیا میزان شفافیت شهرداری خرم‌آباد در سطح مناسب قرار دارد؟

پیشینه پژوهش

حکمرانی و کاربرد آن عمری به درازای تاریخ بشر دارد، گرچه از دهه ی ۱۹۸۰ میلادی به این سو به عنوان یک واژه علمی وارد مباحث سیاسی، اقتصادی و اجتماعی شده و کاربرد روز افزونی داشته است. در ایران تحقیقات زیادی پیرامون حکمرانی خوب شهری صورت نگرفته است.

قلی پور در سال ۱۳۸۷ در کتابی با عنوان حکمرانی خوب و الگوی مناسب دولت به بررسی حکمرانی خوب تأکید شده است و معتقد است که حکمرانی خوب با ویژگی‌های که دارد در تنظیم روابط دولت، بخش خصوصی و نهادهای مدنی به گونه‌ای عمل می‌کند که هر یک از بخش‌ها اثربخشی بالا به اهداف تعیین شده دست یابند.

رفیعیان و حسین پور در سال ۱۳۹۰ در کتابی با عنوان حکمرانی خوب شهری، از منظر نظریات شهرسازی به بررسی حکمرانی خوب پرداخته است. رفیعیان در فصل سوم کتاب خود با معرفی مولفه‌های حکمرانی خوب شهری و همچنین پرداختن به تعریف پذیری آن‌ها، اصول حکمرانی خوب شهری را در تفرق سیاسی و همچنین برای منطقه‌گرایی و قلمرو عمل حکومت محلی تحلیل می‌نماید.

آدینه‌وند در سال ۱۳۹۱ در پایان نامه خود با عنوان ارزیابی عملکرد شهرداری‌های هشتگانه شهر اهواز در چهارچوب حکمرانی خوب شهری به این موضوع پرداخته است. نتیجه این تحقیق نشان داد، شهرداری‌های مناطق هشتگانه شهر اهواز دارای عملکرد مناسبی در چهارچوب حکمرانی خوب شهری نمی‌باشند. به این نتیجه رسید که عدم درک مناسب از وضعیت شهر و همچنین برنامه ریزی نامناسب جهت بهبود آن از دلایل ضعف شهرداری‌های مناطق هشتگانه شهر اهواز است.

تاجدار و اکبری در سال ۱۳۸۷ در مقاله‌ای با عنوان زنان و حکمرانی خوب شهری به این نتیجه رسیده‌اند که تحقق حکمرانی خوب شهری در گرو تبیین کاربردی جایگاه زنان به عنوان نیمی از شهروندان است و در نهایت رزمی در سال ۱۳۹۱ در مقاله‌ای با عنوان الزامات تحقق حکمرانی خوب برای دستیابی به توسعه انسانی به بررسی این موضوع پرداخته و نتیجه به دست آمده حاکی از نامناسب بودن وضعیت نامناسب شاخص‌های حکمرانی است.

پیدایش تفکر حکمرانی خوب

دغدغه‌هایی که انگیزه اصلی پیدایش ادبیات حکمرانی خوب بوده، علاوه بر ملاحظات تجربی، ریشه در مباحث عقلی و اندیشه‌مندان‌های دارد که در مورد دولت و نقش آن در توسعه اقتصادی، رفاه و عدالت اجتماعی صورت گرفته است (نوذری، ۱۳۷۹: ۱۰۹). حکمرانی خوب در سال‌های پیش از جنگ جهانی دوم کمتر استفاده می‌شد اما در طول دهه ۱۹۸۰ با مفهومی جدید ظهور کرده است که به چیزی

فراتر از حکومت (دولت) اشاره دارد. این اصطلاح در فرهنگ آکسفورد مترادف با واژه دولت (Government) استفاده شده است. اما در طول دهه ۱۹۸۰ اندی‌شمندان سیاسی این اصطلاح را برای متمایز کردن آن از دولت به کار گرفتند. (سامتی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۸۶)

شکل‌گیری حکمرانی خوب مبتنی بر غالب شدن پارادایم‌های نوین در عرصه سیاست و مدیریت بود. تغییری در اداره امور که هم به لحاظ هنجاری و هم از نظر عملی در دهه‌های ۷۰ و ۸۰ میلادی ایجاد شد، امکان پا گرفتن مفاهیمی چون مشارکت شهروندان و توانمندسازی را به وجود آورد. شرایط بحرانی اقتصاد در دهه ۷۰ که با تحولات گسترده اجتماعی همراه بود، سنگ بنا و پیش‌زمینه حکمرانی خوب است (علی‌بیگ، ۱۳۹۲: ۲۶). افزایش شدیدی فقر و نابرابری در اواخر دهه ۱۹۸۰ که از پیامدهای الگوی دولت حداقل بود، باعث شد تا بانک جهانی به این نکته دست یابد که مسئله حکمرانی یعنی شیوه مدیریتی و اداره کشور یا رابطه شهروندان با حکومت‌کنندگان موضوع کلیدی توسعه است. این مسئله به تدریج در بانک جهانی مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت. به طوری که گزارش سالانه توسعه جهانی در سال ۱۹۹۷ به مسئله دولت اختصاص یافت. موضوع محوری این گزارش نقش دولت در بهبود وضعیت اقتصادی و راهکارهای توانمند ساختن دولت بود. کارشناسان بانک جهانی، با ارائه شواهد مختلف نشان دادند که موفقیت سیاست‌های اقتصادی بستگی به توانمندی و قابلیت‌های دولت دارد و بدون ظرفیت‌های لازم در دولت، آزادسازی‌های مالی به بحران پولی و بانکی می‌انجامد. در این دوره بود که ایده تغییری در ساختار حکومت مطرح شد. بر اساس تحقیقات اندرسون^{۱۷} و ون‌کاپمن^{۱۸}، سیستم‌های مدیریتی در دهه اخیر، با توجه به مشارکت شهروندان از حکومت به حکمرانی تغییری ناموده است (آدی‌نه‌وند، ۱۳۹۱، ۳۷). بر اساس مطالعاتی که در زمینه‌ی حکمرانی خوب شهری و مطابقت آن با شرایط شهرهای ایران صورت گرفته است. معیارهای چون مشارکت شهروندان، اثر بخشی و کارایی، پذیری‌بودن و پاسخده بودن، مسئولیت و پاسخ‌گویی، شفافیت، قانونمندی، جهت‌گیری توافقی، عدالت، بی‌شراهبردی و تمرکززدایی را نام برده‌اند که منظور از هر یک از معیارهای فوق به عنوان معیارهای حکمرانی خوب شهری در شهرهای ایران به شرح زیر معرفی می‌گردند.

^{۱۷}Anderson
^{۱۸}Van Kapmn

مشارکت شهروندان: منظور از مشارکت، قدرت تأثیرگذاران بر تصمیم گیری‌ها و سهیم شدن شهروندان در قدرت است.

اثربخشی و کارآیی: این معیار بر استفاده از منابع موجود برای تأمین نیازهای شهروندان، ارائه خدمات شهری و رضایت مردم استوار است.

پذیرا بودن و پاسخ ده بودن: این معیار، دو نکته مکمل را هم در بردارد. مسئولان شهری باید هم نیازها و خواسته های شهروندان را دریابند و بپذیرند و هم نسبت به آن واکنش و پاسخ مناسب را از خود نشان دهند.

مسئولیت و پاسخ گویی: این معیار بر مسئول بودن و به عبارت گویاتر، حساب پس دادن مسئولان و تصمیم گیران در قبال شهروندان استوار است.

۵-شفافیت: این معیار بر گردش آزاد اطلاعات و سهولت دسترسی به آن، وضوح اقدامات و آگاهی مستمر شهروندان از روندهای موجود استوار است.

قانونمندی: منظور از قانونمندی در تصمیم گیری شهری، وجود قوانین کارآمد، رعایت عادلانه چارچوب-های قانونی در تصمیم گیری و دور بودن دست افراد غیر مسئول از تصمیم گیری هاست جهت گیری توافقی: شهر، عرصه گروه‌ها و منافع مختلف و گاه در حال ستیز با یکدیگر است. منظور از جهت گیری توافقی، تعدیل و ایجاد توافق میان منافع مختلف است.

عدالت: منظور از عدالت، ایجاد فرصت‌های مناسب برای همه شهروندان در زمینه ارتقای وضعیت رفاهی خود، تلاش در جهت تخصص عادلانه منابع و مشارکت اقشار محروم در اعلام نظر و تصمیم گیری است. (تقوایی، ۱۳۸۸: ۱۰)

بیش راهبردی: فرا رفتن از مسائل روزمره شهر و پرهیز از غرق شدن در آنها، مستلزم وجود بینشی گسترده و دراز مدت نسبت به آینده یا داشتن بیش راهبردی در زمینه توسعه شهری است (AikaBharat, 2007: 2).

تمرکززدایی: طی مطالعات بانک جهانی، بیش از ۶۰ درصد کشورهای در حال توسعه در حال اجرای برنامه تمرکززدایی هستند (شفیعی، ۱۳۸۱: ۴۷).

عوامل تأثیرگذار بر تحقق حکمرانی خوب

حکمرانی خوب معیاری برای ارزیابی اقدامات حکومت‌هاست. بی‌شتری‌ن مطالعات درباره چگونگی تحقق یا عدم تحقق معیارهای حکمرانی خوب درباره کشورهای توسعه نیافته است، زیرا تقریباً مدل و شرایط اکثر آنها صرف‌نظر از برخی ویژگی‌های خاص، یکسان است. در واقع حکمرانی به افراد و سازمان‌هایی می‌پردازد که در فرایند تصمیم‌گیری و اجرای تصمیمات نقش دارند (Hamedinger, 2004, 3).

در این بحث تعدادی عوامل تأثیرگذار بر تحقق حکمرانی خوب به عنوان مدلی عام و فراگیر انتخاب شده است که نمونه جالبی برای پی‌گیری این بحث محسوب می‌گردد و توجه به فرمول آن، مراقبت و کنترل در راستای نیل به آن و لحاظ کردن شرایط و مقتضیات داخلی می‌تواند برای برخی کشورها مناسب باشد.

کنترل و تحقق قانون‌گرایی

قانون‌گرایی وضعیتی است که در آن تمام افراد از جمله مقامات سیاسی همگام با افراد عادی به قانون و حقوق دیگران احترام گذارند. قانون‌گرایی مهم‌ترین و بنیادی‌ترین عنصر در یک جامعه مدنی با ثبات است. شکست بسیاری از حکومت‌ها در ۲۰ سال گذشته احتمالاً به دلیل فروپاشی قانون‌گرایی بوده است. زمانی که یک مقام سیاسی در موقعیتی قرار گیرد که رفتار متأثر از قانون را نپذیرد و قانون را به شیوه مطابق میل خود تفسیر کند، هرج و مرج روی خواهد داد (آرای، ۱۳۸۸: ۲۱-۱۹).

تمرکززدایی اداری

هدف از تمرکززدایی تلاش برای ایجاد مشارکت مطلوب در سطح قوای مختلف کشور است. باید از تمرکز قدرت در دست نهادهای حکومت مرکزی جلوگیری کرد و بخشی از اختیارات این مقامات که ماهیت محلی دارند، به سطوح محلی منتقل گردند. هدف دیگر تمرکززدایی انتقال پدیده پاسخگویی به سراسر ارکان قدرت می‌باشد. باید این تمرکززدایی در هر سطحی اعمال گردد و مردم در موقعیتی قرار گیرند که نسبت به تصمیم‌گیری خود احساس مالکیت داشته باشند (Stewart, 2006).

لزوم افزایش پاسخگویی مالی

مسئله مالی و اقتصادی یکی از مهم‌ترین عرصه‌ها در راه رسیدن به حکمرانی خوب محسوب می‌گردد. از این لحاظ که فساد مالی مهم‌ترین فساد در بخش مالی می‌باشد. بسیاری از کسانی که به نحوی برای کسب قدرت تلاش می‌نمایند، استفاده از مواهب مادی قدرت برای شان جذاب می‌باشد. لذا اولین گام برای حکومت‌ها این است که هزینه لازم را برای پاسخگویی و افشاگری در بخش عمومی بپردازند (آرای، ۱۳۸۸: ۲۳).

تقویت آزادی بیان و مطبوعات

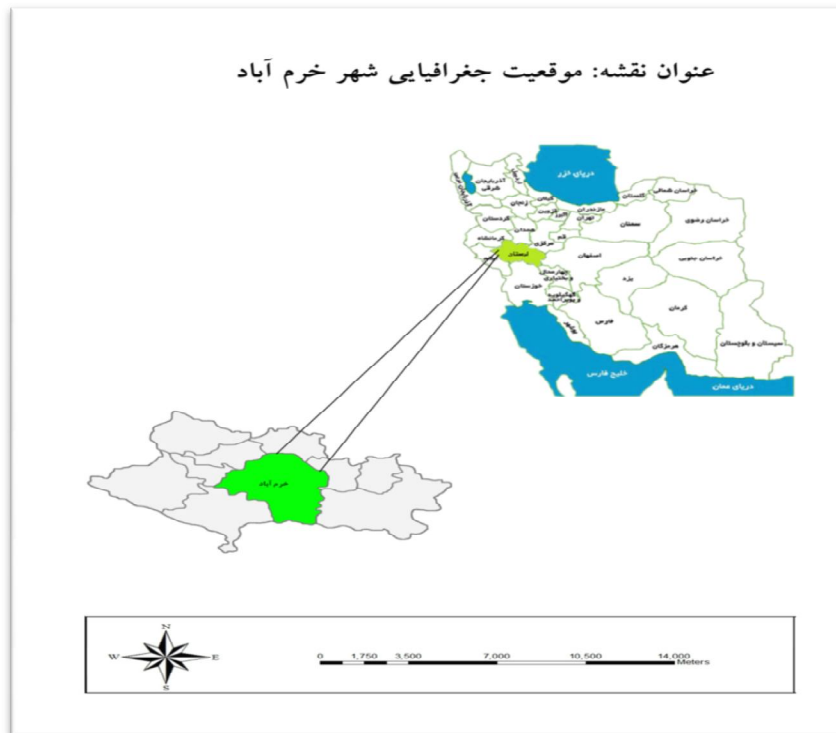
مطبوعات بعنوان یکی از ارکان دموکراسی نقش مهمی در روند دموکراسی ایفا می‌کند. مطبوعات آزاد نشانگر آگاهی جامعه است. لذا لازم است موضوعات مهم بخش عمومی برای مردم آشکار و واضح بیان شود. مطبوعات نباید در دستان افرادی خاص قرار داشته باشد، بلکه باید به عنوان تریبون عمومی تلقی شوند که همگان بدون تبعیض و ترس از حکومت به آن‌ها دسترسی داشته باشند و بتوانند مطالبات خود را بیان دارند.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر دارای ماهیت نظری - کاربردی و از لحاظ روش بررسی توصیفی - تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش کل شهروندان ساکن شهر خرم‌آباد بالغ بر ۳۴۸۲۱۶ نفر (براساس سرشماری سال ۱۳۹۰) و حجم نمونه ۳۸۵ نفر که به روش تصادفی و با استفاده از فرمول کوکران، انتخاب شده‌اند. شیوه جمع‌آوری داده‌ها، به صورت پیمایشی - کتابخانه‌ای انجام گرفته است. در روش پیمایشی از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. در این پژوهش با توجه به هدف و فرضیه‌ها برای بررسی تحقق پذیری میزان حکمرانی خوب شهری در شهرداری‌های شهر خرم‌آباد از چهار شاخص مشارکت، شفافیت، حاکمیت قانون و پاسخگویی استفاده شده است. مشارکت از شاخص‌های مهم حکمرانی خوب شهری است که باید در هنگام طراحی سوال برای ارزیابی این شاخص دقت کافی را داشت که در این پژوهش در زمینه‌های آگاهی دادن شهروندان از روند تهیه و تصویب طرح‌های شهری، مشارکت دادن بخش خصوصی، فراهم آوردن فرصت برای مشارکت‌های عام سوالات طراحی شده‌اند شاخص شفافیت

بر گردش آزاد اطلاعات و سهولت دسترسی به آن، وضوح اقدامات و آگاهی مستمر شهروندان از روندهای موجود استوار است، در این پژوهش برای سنجش این شاخص از سوالاتی در زمینه‌های شفاف عمل کردن شهرداری در زمینه استفاده از بودجه، انتشار گزارش از عملکرد خود به صورت شفاف، شفاف و در دسترس بودن قوانین، استفاده گردیده است. برای سنجش حاکمیت قانون از سوالاتی در زمینه‌های، جامع و صریح بودن قوانین، یکسان دیدن همه اقشار در مقابل قانون، رعایت قوانین در تمامی زمینه‌ها و برای ارزیابی شاخص پاسخگویی که یک از مهم‌ترین شاخص‌های حکمرانی خوب شهری و در ارتباط با دیگر شاخص‌ها است به طوری که پاسخگویی بدون وجود شفافیت و حاکمیت قانون امکان‌پذیر نیست، سوالاتی در زمینه‌های رسیدگی به شکایات مردمی، نتیجه بخش بودن مراجعه به شهرداری، سهولت ملاقات با مدیران شهری و شهردار طرح گردیده است. داده‌های این پژوهش با استفاده از آزمون T-test مورد تحلیل قرار گرفته است. محدوده مورد مطالعه شهر خرم‌آباد می‌باشد که در موقعیت جغرافیایی بین ۲۲ دقیقه و ۴۸ درجه طول شرقی و ۲۹ دقیقه و ۳۳ درجه عرض شمالی قرار دارد و جمعیت این شهر در سال ۱۳۹۰ بالغ بر ۳۴۸۲۱۶ نفر و دارای سه منطقه شهری می‌باشد. این شهر در درون دره‌ای قرار گرفته که رودخانه خرم‌آباد، با جهت شمالی - جنوبی از خط اللقعر آن می‌گذرد و قسمت شمالی شهر منظره‌ای کوهستانی و ناهموار و قسمت جنوبی شهر، چشم‌انداز جلگه‌ای دارد. حداقل عرض شهر کمتر از ۱۱۰۰ متر است که در ابتدای دره خرم‌آباد واقع گردیده است.

شکل شماره ۱- نقشه موقعیت جغرافیایی شهر خرم آباد

مواد و روش‌ها

تحلیل یافته‌های تحقیق

در این مرحله از پژوهش برای بررسی تحقق پذیری حکمرانی خوب شهری ابتدا به بررسی معرفه‌های شاخص‌های حکمرانی خوب شهری پرداخته می‌شود. و در ادامه شاخص‌های حکمرانی خوب شهری مورد تجزیه تحلیل قرار می‌گیرد. برای تحلیل معرفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی از آزمون T test استفاده می‌شود.

تجزیه و تحلیل شاخص‌های حکمرانی خوب شهری

-مشارکت:

مشارکت به معنی حضور همه مردم در تصمیم‌گیری‌های مختلف است که هم به صورت مستقیم و هم از طریق نمایندگان و نهادهای واسطه‌ای قانونی و مشروع تحقق می‌یابد.

جدول شماره ۱- ارزیابی میانگین معرفه‌های شاخص مشارکت

رتبه	اختلاف از میانگین	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها	شاخص
۲	.04258	.83551	2.0494	تصویب طرح‌های شهری متناسب با خواست مردم	مشارکت
۱	.06750	1.32439	2.2571	آگاه کردن مردم از روند تهیه طرح‌های شهری	
۴	.04001	.78501	1.8935	فراهم کردن فرصت برای مشارکت‌های عام	
۳	.04158	.81590	1.9403	مشارکت جو بودن شهرداری	

منبع: مطالعات نگارنده

مطابق جدول (1) در قسمت معرفه‌های (گویه‌ها) شاخص مشارکت حکمرانی خوب شهری میزان آگاه کردن مردم از روند تهیه طرح‌های شهری با $2/25$ و تصویب طرح‌های شهری متناسب با خواست مردم با میزان $2/04$ به ترتیب با توجه به مقدار میانگین به دست آمده دارای وضعیت مناسبتری نسبت به بقیه معرفه‌های مشارکت در شهر خرم‌آباد می‌باشند.

شفافیت

شفافیت به معنای گردش آزاد اطلاعات و همچنین قابل دسترس بودن آن برای همه شهروندان و مشخص بودن فرایند تأیید و تصویب سیاست‌ها است.

جدول شماره ۲- ارزیابی میانگین معرفه‌های شاخص شفافیت

رتبه	اختلاف از میانگین	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها	شاخص
۱	.09126	1.79065	1.8779	شفاف بودن شهرداری در استفاده از بودجه	شفافیت
۴	.03942	.77343	1.7195	انتشار گزارش از عملکرد شهرداری به صورت شفاف	
۲	.03725	.73091	1.8571	در دسترس و شفاف بودن قوانین شهرداری	
۳	.03696	.72527	1.8234	شفاف عمل کردن شهرداری	

منبع: مطالعات نگارنده

مطابق جدول (2) در قسمت معرفه‌های شاخص شفافیت حکمرانی خوب شهری، شفاف بودن شهرداری در استفاده از بودجه با میزان $1/87$ و در دسترس و شفاف بودن قوانین شهرداری با $1/85$ به ترتیب با توجه به مقدار میانگین به دست آمده دارای وضعیت مناسبتری نسبت به دیگر معرفه‌های شفافیت می‌باشند.

حاکمیت قانون

ایجاد چهارچوبی قانونی و مشروع برای ساختار، و همچنین رعایت کردن آن برای همه و ترویج آن در سطح جامعه است.

جدول شماره ۳- ارزیابی میانگین معرفه‌های حاکمیت قانون

رتبه	اختلاف از میانگین	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها	شاخص
۲	.04271	.83794	1.9688	رعایت قوانین در همه زمینه‌ها	حاکمیت قانون
۴	.03963	.77761	1.8883	یکسان دیدن همه اقشار در مقابل قانون	
۱	.04133	.81099	2.0338	جامع و صریح بودن قوانین شهرداری	
۳	.04080	.80049	1.9506	قانون مند بودن شهرداری	

منبع: مطالعات نگارنده

مطابق جدول (3) در قسمت معرفه‌های شاخص حاکمیت قانون حکمرانی خوب شهری، جامع و صریح بودن قوانین شهرداری با میزان ۲/۰۳، و رعایت قوانین در همه زمینه‌ها با ۱/۹۶ به ترتیب با توجه به مقدار میانگین به دست آمده دارای وضعیت مناسبتری نسبت به دیگر معرفه‌های حاکمیت قانون می باشند.

پاسخگویی

روندی که دولت و بخش خصوصی در برابر شهروندان، پاسخگو باشند.

جدول شماره ۴- ارزیابی میانگین معرفه‌های شاخص پاسخگویی

رتبه	اختلاف از میانگین	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها	شاخص
۲	.04279	.83968	1.9429	پاسخگو بودن شهرداری به شکایات شهروندان	پاسخگویی
۱	.08781	1.72294	2.0156	نتیجه بخش بودن مراجعه شهروندان به شهرداری	
۴	.04351	.85364	1.9091	سهولت ملاقات با شهردار و مدیران شهری	
۳	.04138	.81187	1.9299	پاسخگو بودن نهاد شهرداری	

منبع: محاسبات نگارنده

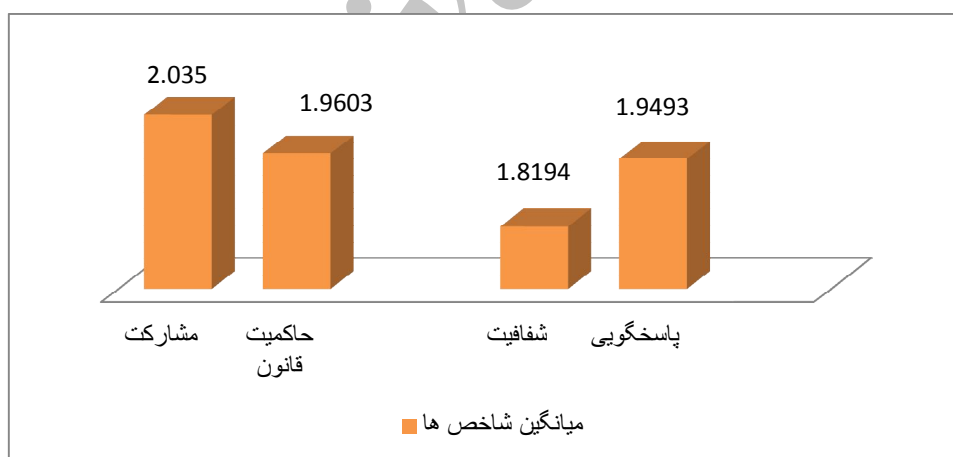
مطابق جدول (4) در قسمت معرفه‌های شاخص پاسخگویی حکمرانی خوب شهری، نتیجه بخش بودن مراجعه شهروندان به شهرداری با میزان ۲/۰۱ و پاسخگو بودن شهرداری به شکایات شهروندان با ۱/۹۴ به ترتیب با توجه به مقدار میانگین به دست آمده دارای وضعیت بهتری نسبت به دیگر معرفه‌های پاسخگویی می باشند

جدول شماره ۵- ارزیابی شاخص‌های حکمرانی خوب شهری با استفاده از آزمون T-test

مقدار میانگین: ۲/۵						شاخص‌ها
با سطح اطمینان: ۹۵						
معنی داری	بیشترین	کمترین	اختلاف از میانگین	Df	T	
.000	-4016	-5282	۲/۰۳۵۰	384	-14.439	مشارکت
.000	-4835	-5957	۱/۹۶۰۳	384	-18.924	حاکمیت قانون
.000	-6131	-7479	۱/۸۱۹۴	384	-19.860	شفافیت
.000	-4816	-6197	۱/۹۴۹۳	384	-15.688	پاسخگویی

منبع: محاسبات نگارنده

مطابق جدول (۵) با بررسی نتایج تحلیل آماری T بر روی شاخص‌های پژوهش مشخص می‌شود که شاخص مشارکت با عدد تفاوت از میانگین ۲/۲۳۵۰ در سطحی پایین‌تر از متوسط ارزیابی شده است. شاخص حاکمیت قانون با عدد تفاوت از میانگین ۱/۹۶۰۳، شاخص شفافیت با عدد تفاوت از میانگین ۱/۸۱۹۴ و شاخص پاسخگویی با میانگین ۱/۹۴۹۳ در بسیار ضعیفی ارزیابی شده است. در این بین شاخص مشارکت وضعیت بهتری نسبت به سه شاخص دیگر کسب کرده است چنانچه خود شاخص مشارکت هم در وضعیت مطلوبی قرار نگرفته است.

شکل شماره ۲- نمودار می‌انگین شاخص‌های حکمرانی خوب شهری (محاسبات نگارنده)

نتیجه گیری

الگوی حکمروایی خوب شهری به عنوان فرایند مشارکتی توسعه تعریف می‌شود که به موجب آن همه ذی‌نفعان شامل حکومت، بخش خصوصی و جامعه مدنی وسایلی را برای حل مشکلات شهری فراهم می‌کنند. در این الگو مسئولیت اجرایی مستقیم مدیریت شهری کمتر شده و امکان بیشتری برای برنامه ریزی و کنترل از پایین به بالا توسط نهادهای خصوصی و مردمی فراهم می‌شود. در اینجا مدیریت شهری از بالا به پایین نیست و مشارکت شهروندان در اداره امور شهر جزو جدایی‌ناپذیر آن است. بر اساس مطالعاتی که در سطح جهان صورت گرفته است برای حکمرانی خوب شهری ۸ شاخص مشارکت، پاسخگویی، مسئولیت پذیری، حاکمیت قانون، عدالت، اجماع پذیری، کارایی و اثر بخشی تعریف شده است که در این پژوهش از بین شاخص‌های مطرح شده برای حکمرانی خوب شهری ۴ شاخص (مشارکت، شفافیت، حاکمیت قانون و پاسخگویی) با توجه به اهمیت آن‌ها برای بررسی تحقق پذیری حکمرانی خوب شهری در سطح شهر خرم‌آباد انتخاب شده و به ارزیابی آن‌ها پرداخته شده است. نتایج به دست آمده از آزمون T- test در این پژوهش حاکی از آن است، شاخص مشارکت که یکی از جنبه‌های مهم نظریه حکمرانی خوب شهری چرا که اصل و بنیان نظریه مذکور بر حکومت مردمی استوار است با عدد تفاوت از میانگین ۲/۰۳۵۰ و همچنین sig = ۰/۰۰ در سطحی پایین‌تر از متوسط قرار دارد. در نهایت آنگونه که مشاهده شد، فرضیه فرعی اول تأیید می‌شود و مشارکت در سطح پایینی ارزیابی گردید.

شاخص شفافیت که یک مبنای اصلی برای اعتمادسازی بین دولت و ملت است اگر که این شاخص در وضعیت مطلوبی قرار داشته باشد مردم به نهاد مدیریتی شهر با دیدی متفاوت نگاه خواهند کرد که در این صورت جنبه‌های دیگر حکمرانی تحقق خواهند پذیرفت چنانچه مردم میل و رغبتی بیشتر برای مشارکت با این نهاد مدیریتی خواهند داشت. شاخص شفافیت با عدد تفاوت از میانگین ۱/۸۱۹۴ و همچنین sig به دست آمده sig = 0/00 در سطحی ضعیف قرار دارد. همانگونه که مشاهده گردید فرضیه فرعی دوم پژوهش که مبنی بر پایین بودن شفافیت در شهرداری خرم‌آباد بود تأیید گردید.

برقراری سیستم حکمرانی خوب نیازمند چارچوب‌های قانونی عادلانه و منصفی است که از ویژگی بی طرفانه بودن برخوردار است. در این چارچوب باید از حقوق محرومان محافظت به عمل آید. شاخص حاکمیت قانون با گرفتن میانگین ۱/۹۶۰۳ از شهروندان شهر خرم‌آباد و با توجه به sig به دست آمده از آزمون T- test (sig=۰/۰۰) در وضعیت نامطلوبی قرار گرفته است و این وضعیت نشان دهند این است

که شهروندان از قانون مندی این نهاد مدیریتی ناراضی هستند. با توجه به نتایج به دست آمده از پژوهش فرض فرعی سوم پژوهش مبنی بر پایین بودن قانونمداری شهرداری شهر خرم‌آباد تأیید می‌گردد.

معیار پاسخگویی، دو نکته ی مکمل هم را در برمی‌گیرد. مسئولان شهری باید نیازها و خواسته‌های شهروندان را دریابند و بپذیرند و هم نسبت به آن واکنش و پاسخ مناسب را از خود نشان دهند شاخص پاسخگویی یکی از شاخص‌های مهم حکمرانی خوب شهری و در ارتباط با دیگر شاخص‌ها است به طوری که شاخص پاسخگویی بدون وجود شفافیت و حاکمیت قانون قابل اجرا نیست بالاخره شاخص پاسخگویی با گرفتن میانگین $1/443$ و با توجه به sig به دست آمده ($sig=000$) نشان دهنده این است که پاسخگویی شهرداری در سطحی ضعیف قرار گرفته است. با توجه به نتایج به دست آمده فرض فرعی چهارم پژوهش تأیید می‌گردد. در نهایت با توجه به نتایج به دست آمده از چهار شاخص پژوهش، فرض کلی که مبنی بر پایین بودن عملکرد شهرداری در چارچوب حکمرانی خوب شهری در شهر خرم-آباد تأیید می‌گردد.

Archive of SID

منابع

- ۱- اکبری، غضنفر، (۱۳۸۶) سرمایه اجتماعی و حکمرانی شهری، فصلنامه جستارهای شهرسازی، شماره ۲۴-۲۵، صص ۱۳۶ - ۱۵۳
- ۲- آدینه وند، علی اصغر، (۱۳۹۱) ارزیابی عملکرد شهرداری های هشتگانه شهر اهواز در چهارچوب حکمرانی خوب شهری، پایان نامه کارشناس ارشد، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید چمران
- ۳- آرایبی، وحید، (۱۳۸۸) گزارش پژوهی " حکمرانی خوب به مثابه آرمان نظارت و ارزیابی، سازمان بازرسی کل کشور
- ۴- تقوایی، علی اکبر، تاجدار، رسول، (۱۳۸۸) درآمدی بر حکمروایی خوب شهری در رویکردی تحلیلی، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۴۳، صص ۴۵-۵۸
- ۵- رفیعان، مجتبی، حسین پور، علی، (۱۳۹۰) حکمرانی خوب شهری از منظر نظریات شهرسازی، تهران، انتشارات طحان، چاپ اول
- ۶- زیاری، کرامت الله، نیک پی، وحید، حسینی، علی، (۱۳۹۱)، سنجش میزان مشارکت شهروندان در مدیریت شهری بر اساس الگوی حکمرانی خوب شهری (مطالعه موردی: شهر یاسوج) فصلنامه مسکن و محیط روستا، شماره ۱۴۱، صص ۶۹-۸۶
- ۷- شفیعی، حسن، (۱۳۸۱) دستور کار ۲۱، منشور مدیریت شهری مشارکتی، شهرداری ها، سال سوم، شماره ۳۵،
- ۸- صالحی، رضا، (۱۳۹۲) سنجش و تحلیل رابطه بین سرمایه اجتماعی شهری و حکمروایی شهری، مطالعه موردی: شهر نسیم شهر، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم زمین دانشگاه شهید چمران
- ۹- علی بیگ، الهام، ۱۳۹۲، مشارکت شهروندی گامی جهت تحقق حکمروایی خوب، فصلنامه ایران شهرساز، شماره چهارم، صص ۲۶
- ۱۰- قلی پور، رحمت الله، حکمرانی خوب و الگوی مناسب دولت، معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی، دفتر گسترش تولید علم، ۱۳۸۷
- ۱۱- نوبری، نازک، رحیمی، محمد، (۱۳۸۹)، حکمرانی خوبی شهری یک ضرورت تردید ناپذیر، مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران دانش شهر، شماره ۱۱
- ۱۱- نوذری، حسین علی، (۱۳۷۹)، صورت بندی مدرنیته و پست مدرنیته، چاپ اول، تهران، انتشارات نقش جهان
- 12-1 Dekker , k , Beaumont, J and van kempen , (2002) Urban Development programmes in the Hague : A preliminary Assessment. Urban Research Centre Utrecht
- 13- Alka Bharat, (2007) urban governance for sustainable Development
- 14- Bella, J (1996), Urban Governance: Why Gender Matters, <http://www.unifem.undp.org>
- 15- Hameding, A. (2004). The changing organization of spatial planning in Vienna. Vienna University of Technology
- 16- LookWood, Michael (2009), good governance for terrestrial protected areas. Jurnal of environmental management.